

Roxane Gay

A rossz
feminista

FORDÍTOTTA GOITEIN VERONIKA

Roxane Gay

A rossz feminista

Esszék

ATHENAEUM

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Roxane Gay: Bad Feminist

Copyright © 2014 by Roxane Gay

Hungarian translation © Goitein Veronika, 2020

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Telefon: 1-235-5030
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado

ISBN 978 963 293 873 8

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámin
Felelős szerkesztő: Besze Barbara
Szerkesztette: Bedecs László
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borító: Földi Andrea
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült az AduPrint Nyomda Kft.-ben, 2020-ban
Felelős vezető: Tóth Béláné

[BEVEZETÉS]

Feminizmusok (főnév, többes szám)

A világ túl gyorsan változik ahhoz, hogy legyen időnk mélyebben megérteni. Ráadásul ezek a változások zavarba ejtőek, nehezen tudjuk őket megmagyarázni. Folyamatosan változik például a kulturális légkör, kiváltképp azon nők számára, akik a gyermekvállalás szabadságának megnyirbálása, az erőszakkultúra mozdíthatatlansága és a női nem téves vagy inkább torz ábrázolása ellen harcolnak, azok ellen a sztereotípiák ellen, amiket a népszerű filmek, dalok és könyvek ezerrel közvetítenek.

Egy humorista manapság simán megkéri a közönség soraiban ülő férfiakat, hogy gyengéden érintsék meg a mellettük ülő nők hasát, mert az intim zóna semmibevétele ó, de rohadtul vicces tud lenni. Van egy csomó, a nők megalázását szinte dicsőítő szám, és a fene egye meg, ezek a dalok annyira fülbemászóak, hogy még én is azon kapom magam, hogy dudorászom őket, hiába sértő rám mint nőre nézve a mondanivalójuk. Az olyan énekesek, mint Robin Thicke, tudják, hogy „mi akarjuk”. A rapperek, például Jay-Z, úgy használják a „ribanc” szót, mint az írásjeleket. A filmek a legtöbb esetben férfiak történeteit mesélik el, mintha kizárólag a férfiak történeteinek számítanának. Amikor nők is szerepet kapnak, ők csak segítőtársak, romantikus érdekességek, utógondolatok. A nők

a legritkább esetben állnak a figyelem középpontjában. A mi történeteink csak ritkán számítanak.

Mivel hívjuk fel a figyelmet ezekre a problémákra? Mit tegyünk, hogy valóban meghallják a hangunkat? Hogyan találjuk meg azt a nyelvezetet, amellyel végre azokról a kisebb-nagyobb egyenlőtlenségekről és igazságtalanságokról is beszélhetünk, amikkel a nők nap mint nap szembe-találkoznak? A feminizmus szép lassan megválaszolta ezeket a kérdéseket számomra, legalább részben.

A feminizmusnak vannak hibái, de a lehető legjobb eszköz arra, hogy valamennyire eligazodjunk a folyton változó kulturális közegben. Az biztos, hogy nekem segített megtalálni a megfelelő hangot. Segített elhinnem, hogy igenis számít a mondandóm, még ebben a zajos világban is, ahol oly sok hang követeli, hogy meghallják.

Hogyan tudjuk összeegyeztetni a feminizmus tökéletlenségeit mindazzal a jóval, amit hozhat nekünk? Az a helyzet, hogy a feminizmusnak mint mozgalomnak abból fakadnak a hibái, hogy emberek irányítják, márpedig az embereknek eleve vannak hibáik. Valamilyen okból a feminizmustól tudat alatt elvárjuk a tökéletességet, olyannak képzeljük, amiben mindennek meg kell lennie, amire vágyunk, olyannak, ami minden helyzetben segít a legjobb döntést meghozni. Ha pedig nem felel meg ennek az elvárásnak, azt képzeljük, hogy a probléma a feminizmusban van, nem pedig bennünk, az emberekben, akik a mozgalom nevében cselekszünk.

A mozgalmakkal az is a baj, hogy a legismertebb képviselőikkel azonosítják őket, azokkal az emberekkel, akiknek a legtöbb lehetőségük van megjelenni, szerepelni, és akiknek a legnagyobb a hangjuk, a legprovokatívabb a viselkedésük vagy a mondanivalójuk. A feminizmus azon-

ban nem azonos azzal az ideológiával, amit a populáris média feministái az adott heti ízlésüknek megfelelően tolnak, legalábbis nem teljes mértékben azonos vele. Sőt az utóbbi időben épp azok miatt szenvedte el a legnagyobb sérüléseket, akik személyes karrierjük érdekében váltak a feminizmus szószólóivá. Amikor ezek a névleges vezetők azt mondják, amit hallani akarunk, akkor azonnal a Feminista Hősök közé emeljük őket, de ha olyasmit tesznek, amit nem csípünk, rögvest lecsereljük őket, és azt hisszük, a feminizmussal van valami baj, holott csak a szószólóink hagytak cserben minket. Megfeledekzünk a feminizmus és a Professzionális Feministák közti különbségről.

Nyíltan vállalom a „rossz feminista” címkét. Azért teszem ezt, mert vannak hibáim, hiszen ember vagyok. Nem vagyok a feminizmus történetének avatott kutatója. Nem is ismerem annyira a kulcsfontosságú feminista szövegeket, mint amennyire szeretném. Van egy bizonyos, hmm, érdeklődési köröm, vannak személyes jellemvonásaim, és van véleményem, ami nem esik egybe a feminizmus fő irányvonalával, de vallom, ennek ellenére feminista vagyok. El sem tudom mondani, mennyire felszabadító érzés volt ezt elfogadnom!

Vállalom a „rossz feminista” címkét, mert ember vagyok. Rendetlen vagyok. Nem is próbálok példakép lenni. Nem próbálok tökéletes lenni. Nem próbálok úgy tenni, mintha mindenre tudnám a választ. Nem próbálok úgy tenni, mintha mindig igazam volna. Csupán azt próbálok minél alaposabban alátámasztani, amiben hiszek. Próbálok valami jót tenni ezen a világon, próbálok egy kicsit felkavarni az állóvizet az írásaimmal, miközben önmagamot adom: egy nőt, aki szereti a rózsaszínt, aki szeret

bolondozni, és aki időnként zenére rázza a seggét, pedig ezekről tudja, *nagyon jól tudja*, hogy borzasztóan állnak egy nőnek. Olyan nő vagyok, aki időnként megjártssa az ostobát a szerelőknek, mert így egyszerűbb elérni, hogy inkább macsóknak érezzék magukat, mint hogy a morális felsőbbrendűségüket fitogtassák.

Rossz feminista vagyok, mert egyáltalán nem szeretnék a Feminista Hősök közé kerülni. Akiket ugyanis piedesztálra állítanak, azoktól szinte elvárják a tökéletes képmutatást. Aztán ha valamit elcsesznek, rögtön leírják őket. Én rendszeresen elcseszem. Vegyük úgy, hogy én már rég le vagyok írva.

Amikor fiatalabb voltam, aggasztóan sokszor és rendszeresen utasítottam vissza a feminizmust. Úgy láttam, hogy egymáson is túltettünk a feminizmus tagadásában, távol tartottuk magukat, amennyire csak lehet. Én azért utasítottam vissza, mert sértésnek éreztem a „feminista” bélyeget. És tényleg, általában annak is szánták. Ilyenkor az első gondolatom mindig az volt, hogy *de hiszen én önszántamból szopok*. Folyton azon filóztam, hogy nem lehetek egyszerre feminista és szexuálisan nyitott. De hát rengeteg furcsaság járt a fejemben tizen- és huszoneves koromban...

De végső soron azért utasítottam vissza a feminizmust, mert nem volt racionális magyarázatom a mozgalomra. Feministának bélyegeztek, és csak azt hallottam ki ebből, hogy „te egy dühös nő, egy szex- és férfigyűlölő áldozat vagy”.

Valahol nagyon nevetséges, hogy pont azok ütik legjobban a feministákat, akik a leginkább félnek tőlük. Ők ugyanazok, akik a legtöbbet veszítenék a feminizmus sikere ese-

tén. Valahányszor arra gondolok, én hogyan utasítottam vissza régebben a feminizmust, a tudatlanságom miatt szégyeltem magam. És a félelmeim miatt is szégyeltem magam, hiszen a visszautasítást leginkább az attól való félelem szülte, hogy kiközösítenének, hogy csak egy bajkeverőnek tekintenének, hogy sohasem fogok a mainstreamhez tartozni.

Nagyon felhóborít, amikor azok a nők, akik visszautasítják a feminizmust és menekülnek a címkéje elől, örömmel elfogadnak minden, a feminizmusból származó előnyt. Ebben a viselkedésben meghasonlást látok, aminek nem szabadna lennie. Felhúzom ezeken magam, de megértő maradok, és abban reménykedem, hogy egy napon majd olyan társadalomban élhetünk, ahol nem kell félnünk a „feminista” bélyegtől, ahol nem kell a kiközösítéstől tartanunk, sem attól, hogy túlságosan különbözőnek vagy követelődzőnek tartanak minket.

Megpróbálom a feminizmusomat egyszerűnek megélni. Pedig tudom, hogy összetett, alakulóban van, és még számos pontján homályos. Tudom, hogy a feminizmus nem fog, és nem is képes megjavítani mindent. De hiszek a nők és a férfiak egyenjogúságában. Hiszek a nőknek a szüléssel kapcsolatos szabad döntési jogában, hiszek a mindenki számára elérhető, megfizethető és kötöttségektől mentes egészségügyi ellátásban. Hiszek abban, hogy ugyanazért az elvégzett munkáért a nőknek is ugyanakkora fizetés jár, mint a férfiaknak. A feminizmus egy választás, és ha egy nő nem akar feminista lenni, akkor joga van hozzá, hogy ne legyen az, habár én felelősséggel fogok harcolni az ő jogaikért is. Úgy hiszem, a feminizmus lényege épp az, hogy támogassuk a nőket a döntéseikben, még akkor is, ha mi magunk másként döntenénk. Hiszem, hogy a nők, nem-

csak az Egyesült Államokban, hanem az egész világon, megérdemlik az egyenlőséget és a szabadságot, de tudom, hogy nem vagyok abban a helyzetben, hogy megmondjam egy más kultúrában élő nőnek, hogy hogyan kellene kinéznie az egyenlőségnek és a szabadságnak.

Kamaszkorom végén és a húszas éveimben azért álltam ellen a feminizmusnak, mert tartottam attól, hogy feministaként nem lehetek majd olyan rendetlen nőszemély, mint amilyenek ismertem magam. De aztán elkezdtem tanulni a mozgalomról. Megtanultam, hogyan lehet a feminizmust elkülöníteni a nagybetűs Feminizmustól vagy Feministáktól, sőt az Alapvető Feminizmus ideájától, vagyis az emberiség női felében egyeduralkodó egyetlen feminizmustól. Könnyű volt elfogadnom a feminizmust, miután észrevettem, hogy az minden területen felhasználható a nemek egyenlőségének ügye melletti kiálláskor. De a mai napig megteszek mindent, hogy összefüggéseiben lássam a dolgokat, hogy figyelembe vegyem az összes tényezőt, ami befolyásolhatja az identitásomat, és azt, hogyan mozgok a világban. A feminizmus békét adott nekem. Egy vezérfonalat adott, ami mentén írok, olvasok, és élem az életem. Jó, néha el szoktam tévni ezektől a vezérelvektől, de olyankor tudom, hogy ez is rendben van, hiszen épp nem felelek meg a lehető legjobb feminista énemnek.

A színes bőrű és a homoszexuális vagy transznemű nőket jobban be kellene vonni a projektünkbe. Az ezekhez a társadalmi csoportokhoz tartozó nőket eddig, szégyenletes módon, időről időre cserben hagyta a Feminizmus. Ez a nagy és fájdalmas igazság. Épp ezen a ponton utasítja el rengeteg ember a feminizmust, merthogy sokan egyszerűen nem tudnak egyensúlyt találni a mozgalom és a saját

álláspontjuk között. Higgyétek el, megértelek titeket. Évekig én is úgy voltam vele, hogy a feminizmus nem nekem, nem egy fekete nőnek való, nem egy olyan nőnek, akit az élet számos területén másnak látnak, merthogy a feminizmus sokkal inkább a heteroszexuális fehér nőknek lett kitalálva, mindenki más csak veszíthet vele.

De ha a rosszra rosszal válaszolunk, semmit nem teszünk jóvá. A feminizmus hibái nem jelentik azt, hogy teljes mértékben le kell mondanunk az előnyeiről. Egyes emberek rettenetes dolgokat tesznek, mégsem tagadjuk meg az egész emberiséget. A rettenetes dolgokat tagadjuk meg. Úgy kellene megtagadnunk a feminizmus hibáit is, hogy közben a sikerei ne vesszenek el, azaz lássuk, hogy már eddig is milyen messzire jutottunk.

Nem kell, hogy mindannyian ugyanabban a feminizmusban higgyünk. A feminizmus lehet plurális, egészen addig, amíg mindenki tiszteletben tartja a többi irányzatot, és mindaddig, amíg vesszük magunknak a fáradságot, hogy minimalizáljuk a közöttünk lévő súrlódásokat.

A feminizmus nagyobb sikerrel járhat, ha közösen dolgozunk érte, ugyanakkor egyéni teljesítményekből is fakadhat a sikere. Sok fiatal nőtől hallom, hogy nem találnak olyan közismert feministákat, akikkel azonosulni tudnának. Ez elég hervasztó, de én mindig azt javaslom, hogy próbáljunk meg mi magunk azokká a feministákká válni, akiket követni szeretnénk, akik képesek lesznek megmozgatni a világot.

Vagyis ha nem találunk senkit, akire felnézhetnénk, meg kell keresnünk a módját, hogy példaként járjunk elöl. Ebben az esszégyűjteményben óvatos, tökéletlen módon próbálok meg elöl járni. Rossz feministaként emelem fel a hangomat. Rossz feministaként foglalok állást. Bete-

kintést kínálok a kultúránkba, és abba, ahogyan ezt a kultúrát fogyasztjuk. Az esszéikben szó esik például arról, miként jelenik meg a faji kérdés a kortárs filmművészetben, arról, hol lehetnek a „sokféleség” határai, és arról is, hogy az újítás önmagában ritkán érték, ritkán elegendő. Követelem, hogy hozzunk új, még több területet érintő intézkedést az irodalmi kiválóság érdekében, és vegyük közelebből szemügyre az HBO *Csajok* című sorozatát, illetve az *Ötven árnyalat* jelenségét. Ezek az esszék politikai indíttatásúak, és személyesek is. Olyanok, mint a feminizmus: tökéletlenek, de hiteles forrásból származnak. Én csak egy nő vagyok, aki megpróbálja a körülöttünk lévő világ értelmét megtalálni. Annak érdekében emelem fel a hangom, hogy valamilyen módon megmutassam, megvan a lehetőségünk többet akarni, jobbat cselekedni.

[ÉN]

Érezz engem! Láss! Hallj! Hass rám!

Nézzük csak meg a szűk réteget megcélzó randioldalakot! Regisztrálhatsz a JDate-re vagy a Christian Mingle-re, vagy a Black People Meetre és számos más olyan randioldalra, amelyeket kifejezetten úgy találtak ki, hogy ott az emberek csak a hozzájuk nagyon hasonlókkal találkozhassanak. Ha megadod, pontosan kit keresel, a program összeköt azokkal, akik pont olyanok, mint te, akikkel egyezik a hited, vagy akik szintén azt élvezik, ha mindenféle szőrös maskarákban szexelhetnek. Az internet világában senki sincs egyedül. Amikor felkeresel egy ilyen, csak egy-egy szubkultúrára fókuszáló randioldalt, joggal remélheted, hogy ismerős közegre találhatsz, és a közös nyelvből eredően majd minden lehetségessé válik.

Egyfolytában a kapcsolatok és a magány, a közösség és az identitás viszonyán gondolkodom, és rengeteget, talán túl sokat is tűnődöm azon, hogy miközben ezeken a kérdéseken rágódom, hogyan tudnám az írásaimmal érthetőbbé tenni őket. Oly sokan vagyunk, akik abban reménykedve nyújtjuk ki a kezünket, hogy lesz majd valaki, aki megfogja, és ezzel emlékeztet rá, hogy nem vagyunk annyira egyedül, mint amennyire félünk a magánytól.

Ugyanazokat a történeteket mondom el újra és újra, mert van néhány nagyon erős alapélményem. Az ismét-

léstől azt remélem, hogy előbb-utóbb jobban fogom érteni, hogyan működik a világ.

Az az igazság, hogy épp csak belekóstoltam az online társkeresésbe, de igazából soha nem randiztam olyan pasival, akivel sok közös vonásom lett volna. A csillagjegyet hibáztatom ezért. Bizonyos idő elteltével természetesen mindig találok közös pontokat a partnereimmel, de azok, akikkel szívesen randizok, általában teljesen különböznek tőlem. Egy barátom nemrég azt vetette a szememre, hogy direkt csak fehér fiúkkal randizom, és megvádolt, hogy... nem is tudom már, mivel. Ő persze egy nagyvárosban él, és neki természetes az emberek sokfélesége. Azzal védekeztem, hogy főiskolás koromban egy kínai fiúval jártam. De elmondtam azt is, hogy csak azzal tudok randizni, aki elhív. Ha egy nagymenő fekete srác hívna, és nekem bejönne, akkor boldogan találkoznék vele. De feketék, főleg hetven alatt, nem nagyon kezdenek velem, én viszont nem izgulok rá az öregekre. Ezenkívül, úgy tűnik, a liberálisok a gyengéim. Egyszerűen nem tudok betelni velük, imádom a radikális szabadulásvágyukat, meg azt, ahogy a diktatúrák és az adózás ellen harcolnak. El sem tudom képzelni, milyen lenne a kapcsolatom egy olyan pasival, akivel már az első randin mindenben egyezünk. Jó, nem akarom azt sugallni, hogy sok közös lenne bennem valakivel egyszerűen csak azért, mert mindketten feketék, vagy mindketten demokraták, vagy mindketten írók vagyunk. El sem tudom képzelni, hogy van olyan ember a világon, akivel sok közös vonásom lenne, azt meg pláne nem, hogy őt épp egy ilyen oldalon találom meg, úgy, hogy bepötyögök néhány kulcsfontosságú jellemvonást és preferenciát, a gép meg összeköt minket. Bevallom, ezt még csak meg sem próbáltam, és erre büszke vagyok. Sze-

reték olyan férfival lenni, aki épp azért nagyon érdekes, mert végtelenül különbözőek vagyunk. Amikor vágyunk valakire, amikor tartozni akarunk valakihez, akkor nem a tükörképünkre vágyunk, nem a második önmagunkhoz szeretnénk tartozni.

A kifejezetten a feketéknek szóló Black Entertainment TV (BET) adásai nem nagyon kötnek le, inkább Lifetime Movie-n lógok. Megnéztem ugyan két részt a WE-csatornán az *Amsale Girls* című valóságshow-ból, de ezzel az ilyen vacak műsorok iránti toleranciám határára értem. Azt viszont ebből legalább megértettem, hogy a BET utragáz programja önmagában is paródia. Szégyen, hogy a feketéknek folyamatosan kevesebbel kell beérniük, ha minőségi műsorokról van szó. Szégyen, hogy a BET-en kívül nem is nagyon van más opció. Az egyes csatornák ugyan kínálnak olyan, fehéreknek szóló, kiváló műsorokat, amelyekben szándékoltnak téma a faji kérdés, a genderproblematika vagy, kisebb mértékben, a szexualitás. Ezeknek a műsoroknak gyakran a fekete Shonda Rhimes (*A Grace klinika, Doktor Addison, Botrány*) a producere. Ezen túlmenően a feketék – és általában a színes bőrű emberek – csupán ügyvédként vagy szemtelen barátként látják magukat viszont a képernyőn, és természetesen úgy, mint *A segítségben*. Amikor egy új műsorban felsejlik a változás ígérete, mint a Lena Dunham rendezte, az HBO-n futott *Csajok* című, Brooklynban, New Yorkban játszódó sorozatban, ami négy, a húszas éveiben járó barátnő életét követi nyomon, előbb-utóbb akkor is jön a csalódás, mert ők is ugyanazt tolják le a torkunkon, mint korábban: az etnikai kérdések tagadását vagy figyelmen kívül hagyását.

De ha a BET-et nézzük, akkor sem lehetünk különösebben elégedettek, kivéve, amikor újra levetítik a *Girlfriends*

(*Barátnők*) című sorozatot, ami egyébként gyalázatosan alulértékelt, sosem kapta meg azt a támogatást, amit megérdemelne. Nekem is csak sokára esett le, miről is szól ez a sorozat, hogy végre valaminek van értelmes mondani-valója. Bevallom, időnként szeretem a rám hasonlító embereket nézni a tévében. A barna bőr csodálatos, és szeretek különféle, az enyémtől is különböző történetekkel találkozni. A probléma az, hogy a BET-en ugyan feketéket látok, olyanokat, mint én, de ezzel vége is a hasonlóságnak. Ez részben azért van, mert már a harmincas éveim végén járok, vagyis BET-mércével már ősközületnek számítok. Amennyire rá vagyok egyébként állva a popkultúrára, annyira homályos néhány terület. Se a földrajz (a központoktól távol élek), se a szakmám nincs a segítségemre. Amikor elkezdtem írni ezt az esszét, ment a BET-en egy *Toya* című valóságshow. Találkoztam már ezzel a címmel, amikor a tévéműsort bogarásztam, de sohasem néztem bele. Most véletlenül megnéztem néhány epizódot, és nem is értem, hogy mi a franc lenne a show ebben a műsorban. Mi az alapfelvetés? A Google a barátunk: megtudtam, hogy Toya egyedül arról híres, hogy Lil Wayne felesége volt, és ennyi. Még csak nem is háttérénekes, és szerintem nem szerepelt egyetlen klipben sem. A hírnévhez egyre alacsonyabb küszöböt kell tehát átlépni.

Megnéztem néhány *Toyát*, de nem volt benne semmi, amihez viszonyulni tudtam volna, kivéve a családról való gondoskodást. Merthogy a show-ból úgy tűnt, Toya gondoskodni próbál a családjáról, próbálja visszasegíteni őket a tisztesség útjára, de ezen túl elég ködös az ügy, merthogy az egész műsorban csak unalmas dolgokról beszélgettek. A show idején kezdett járni egy Memphitz nevű gyanús

figurával (azóta házasság), aki egy jelenetben káprázatos gyémántgyűrűket válogatott. Ő egy rapper? Miből élnek ezek a jóemberek? Lil Wayne biztos nem fizet ekkora gyerektartást. Bárcsak többet tenne a BET azért, hogy árnyaltabban mutassa be a feketék élettapasztalatának teljes spektrumát. Ha a BET-et nézed, azt jön le, hogy a feketék sikerének csakis a profi sport és a zene lehet az útja, vagy az, hogy felcsináltatjuk magunkat valakivel, aki a profi sportból vagy a popszakmából már meggazdagodott.

Szeretnék végre olyan műsorokat látni, amelyekben egy fekete valami más területen sikeres. *Mi leszek, ha nagy leszek?* – a legtöbb tévéműsor erre a kérdésre a választási lehetőségek valóságos arzenálját kínálja, de csak a fehér nézőknek! Bizonyára vannak kivételek. Laurence Fishburne játszotta a főszerepet a *CSI: A helyszínelők*ben egy vagy két évad erejéig. Még régebben Blair Underwood játszott egy ügyvédet az *L. A. Law* című sorozatban. Aztán ott vannak a fentebb említett Shonda Rhimes által gyártott műsorok. A gondolatmenet, feltételezem, az, hogy egy színes bőrű ügyvéd, orvos, író, a fenébe is, dzsesszzenész, tanár, professzor, postai alkalmazott vagy pincérnő nem lenne olyan érdekes a *gyerekeknek*. Ja, mert a jelenlegi kínálat vonzereje viszont tagadhatatlan. Abba kéne már hagyni a fekete gyerek etetését azzal, hogy ebben az országban elég csak egy labdát vagy egy mikrofont a kezükbe venni, hogy sikeresek legyenek. Bill Cosby ma már egy kicsit fáradt, leharcolt, viszont tudja, hogy miről beszél, és épp abba rokkant bele, hogy egész átkozott életében ezt a harcot vívta. A BET azzal frusztrál engem, hogy folyamatosan és fájdalmasan emlékeztet arra, hogy nincs semmi közös ügyem azokkal, akikkel egy közösségbe tartozom. Én élvezem a

különbözőséget, de egyszer az életben nagyon szeretném elkapni valaki másban egy csipetnyi önmagamat. A doktori iskolában én voltam a tanácsadója a fekete hallgatók egyesületének. Egy kezemen meg tudtam számolni, hány órát hirdettek az egyetemen kifejezetten feketék számára, ráadásul ezeket a kurzusokat nagyon elfoglalt vagy nagyon kiegészítő fazonok tartották, olyanok, akik teljes érdektelenséget mutattak a munkájuk iránt. Az okokat négy év után értettem meg, és ahogy öregszem, egyre inkább megérték bizonyos dolgokat. A fekete hallgatók egyesületének tanácsot adni kimerítő, hálátlan és szívszorító feladat. Egy idő után mintegy kiöli belőled a hitet. Amikor például egy új fekete oktató érkezett a campusra, megkérdeztem tőle, miért nem a fekete diákokkal dolgozik. A nő azt válaszolta: „Az nem az én dolgom.” Azt mondta: „Ők elérhetetlenek.” Gyűlölöm, amikor valaki azzal jön, hogy valami nem az ő dolga, vagy azzal, hogy ez vagy az nem lehetséges. Mindannyian mondunk ilyeneket, persze, néhány ember viszont tényleg azt hiszi, hogy a munkaköri leírásában szereplőkön túl egy fűszálát sem kell arrébb tennie, vagy hogy meg sem kell próbálnia elérnie azokat, akiket látszólag nem lehet.

A munkamorálomat a fáradhatatlan apámtól örököltem. Meg kell mutatnunk a fiatal fekete hallgatóknak, hogy vannak tanárok, akik közülük valók, és mentorálni, támogatni kell ezeket a diákokat – és ez, úgy érzem, mindannyiunk feladata, etnikai hovatartozástól függetlenül. Ha pedig ebben fekete egyetemi oktatóként nem hiszel, akkor nagyon gyorsan szállj magadba, és gondolkozz, egészen addig, amíg tisztán nem látod a dolgokat.

Amikor tanácsadó voltam, a fekete hallgatók talán tiszteltek, de javarészt nem igazán kedveltek. Vettem az adást.

Van egy sajátos ízlésem. Legtöbbször azt gondolták, felső középosztálybeli vagyok. Sokan közülük mulattnak hívtak, és nevettek, amikor ez felidegesített. Úgy gondolták, hogy röhejesen használom a szlenget, mert kerekítem a magánhangzókat. Azzal ugrattak, hogy „Mondja még egyszer, hogy *holla!*”, én meg mondtam, mert ez az egyik kedvenc szavam, még akkor is, ha a srácok szerint rosszul ejtem. Túl szintelen volt a kiejtésem. De a csúcs az volt, amikor a „gangsta” szót használtam, ezen dőltek. De nem bántam az incselkedést. Az viszont már nagyon zavart, ha úgy érezték, túl sokat várok el tőlük, merthogy a „túl sok” azt jelentette, hogy egyáltalán bármit is kérek vagy elvárok. Igen, én egy sokat követelő picna voltam, és időnként valószínűleg esztelenül követelöztem. De mindig ragaszkodtam a kiváló minőséghez. Ezt meg az anyámtól örököltem.

Megköveteltem a hivatalnokoktól, hogy jelenjenek meg a vezetői értekezleteken, és ragaszkodtam hozzá, hogy legalább öt perccel a kezdés előtt legyenek ott, mert aki korábban érkezik, az biztosan időben érkezik. Ragaszkodtam hozzá, hogy ha a hallgatók elvállalnak egy feladatot, akkor azt csinálják is végig, ragaszkodtam hozzá, hogy mindenki elkészítse a házi feladatát, elvártam, hogy kérjenek segítséget és konzultációt, ha valamiben elakadnak, és ne gondolják többé, hogy a közepes és az elégséges elfogadható osztályzatok. Ragaszkodtam hozzá, hogy komolyan vegyék a főiskolát, és kértem, hogy ne lássanak mindenféle összeesküvés-elméleteket, ne gondolják, hogy minden tanár rasszista, aki valami olyat tesz, ami nekik esetleg nem tetszik.

Hamar észre kellett vennem, hogy ezeknek a srácoknak a nagy része nem tudta, mi fán terem az olvasás vagy a diáklét. Amikor társadalmi témákat boncolgatunk tu-

dományos vagy értelmiségi körökben, rengetegszer beszélünk a kiváltságokról, arról, hogy mindannyiunknak vannak kiváltságaik, és hogy ezekkel fontos tisztában lenni. Mindig is tudtam, hogy én milyen módon vagyok kiváltságos, de a munka, amit a többségükben Detroit lepukkant városrészeiből származó diákokkal végeztem, ezeknek a kiváltságoknak a határait is felismertette velem. Amikor ezek után valaki azt vágja a képembe, hogy nem veszek tudomást a kiváltságaimról, magamban azt kívánom, hogy fogja már be a mocskos pofáját. Azt hiszi, nem tudom, ki vagyok? Kristálytiszta látom a helyzetemet. De az az elképzelés, hogy akkor is meg kellene elégednem a jelenlegi állapotokkal, ha ezek az állapotok nem szolgálják teljes mértékben az érdekeimet, visszataszító.

Ezek a srácok nem tudták, mi fán terem az olvasás, úgyhogy szereztem nekik könyveket, szótárakat, és mivel túl félénkek voltak ahhoz, hogy az összejeveteleken műveltségi kérdésekben megszólaljanak, el-elcsíptek, amikor keresztülmentem a kampuszon, vagy bejöttek az irodámba, és odasúgták nekem, hogy „Segítségre van szükségem”. Azelőtt soha még csak át sem futott a fejemen, hogy létezhet ebben az országban olyan gyerek, aki úgy jut el a főiskoláig, hogy nem képes az olvasott anyag főiskolai szintű megértésére. Számomra is kínos, hogy ennyire nem voltam tudatában azoknak az elképesztő egyenlőtlenségeknek, amelyek a gyerekek között kialakultak az alsóbb szintű tanulmányaik során. Szégyellem. Az ilyesmi miatt mondhatom, hogy a doktori képzés alatt sokkal többet tanultam az órákon kívül, mint valaha egy asztal körül üldögélve, teoretikus elképzelésekről társalogva. Megtanultam, hogy mennyire tudatlan vagyok. Még most is azon dolgozom, hogy ezt kijavítsam.

Egyénileg, négyszemközt sokkal jobban kijöttem a diákokkal. Sokkal nyiltabbak voltak, ha egyedül jöttek hozzám. Fogalmam sem volt róla, mit kéne csinálnom. Hogy a francba tanítasz meg valakit olvasni a főiskolán? Gyakran konzultáltam Google barátunkkal. Aztán vettem egy könyvet alapszintű nyelvtani feladatokkal. Volt úgy, hogy szóról szóra mentünk végig a feladatokon, és amikor nem ismertek valamit, kikerestettem velük a szótárban, leíratam velük, de azután a definíciót is le kellett írniuk, mert nekem is így tanította az anyám. Nekem olyan anyukám volt, aki éveken át mindennap azonnal hazajött munka után, és leült velem, segített a házi feladatokban, bátorított, motivált, a tökéletesség irányába terelt, egészen középiskolás koromig. Voltak olyan dolgaim, amikre anyám teljesen vak vagy érzéketlen volt, de ha a tanulásról volt szó, és arról, hogy jónak és illedelmesnek kell lennem, akkor mindig számíthattam rá.

Időnként zokon vettem, hogy olyan sok házit kaptunk az iskolában. Az amerikai osztálytársaimnak semmi olyasmit nem kellett csinálniuk, amit nekem igen. Nem értettem, hogy az anyám, de igazából az apám is, miért voltak annyira eltökéltek abban, hogy gondolkodásra késztesse nek. Rengeteg nyomás nehezedett rám és a testvéreimre otthon. Rengeteg. Eléggé stresszes gyerek voltam, és a stressz egy részét én generáltam magamnak, a nagyobb részét viszont nem. Élveztem, hogy én vagyok a legjobb, és hogy a szüleim ezért büszkék rám. Élveztem az érzést, hogy jó vagyok az iskolában, de az élet más területein rettentően szét voltam csúszva. Elvárták tőlem, hogy kiváló legyek, szóba se jöhetett, hogy ötösnél rosszabb jegyet vigyek haza, ezért nem is történt ilyen. Ez egy tipikus „a bevándorlók gyereke” történet, nincs benne semmi érdekes.

Amikor viszont a srácokkal dolgoztam a doktori programban, végre megértettem, hogy a szüleim miért mondogatták: nekünk háromszor olyan keményem kell hajtánunk, hogy feleannyi elismerést kapjunk. Nem az elkeseredésük miatt ültették belénk ezt a valóságértelmezést, csupán meg akartak védeni minket.

Az összejöveteleink végén a diákok, akikkel dolgoztam, azt kérték: „Ne mondd el senkinek, hogy találkoztunk!” De nem azt érezték kínosnak, hogy segítségre szorúlnak, inkább azt, hogy egyáltalán erőfeszítéseket tesznek a tanulmányaik érdekében, hogy mások meglátják, ők igenis igyekeznek. Alkalmanként nyíltan beszéltek nekem az életükről. Ezeket a srácokat a szüleik nem tudták úgy felkészíteni az életre, ahogyan az én szüleim engem. Sok közülük a legidősebb gyerek volt a családban, vagyis az első, aki főiskolára mehetett. Az egyik fiú kilenc testvér közül volt a legidősebb. Egy lány hét testvér, egy másik hat testvér közül. Nagyon sok esetben nem volt a családban apa, és börtönben ült az anya, apa, az unokatestvérek, a nagynénik vagy a testvéreik közül több is. A diákjaim már otthon találkoztak az alkoholizmussal, a drogfüggőséggel és a zaklatással. Voltak szülők, akik rossz néven vették, hogy a gyerekeik főiskolára járnak, és megpróbáltak keresztbe tenni. Voltak olyan hallgatók, akik a diákhitelüket hazaküldték, hogy a családjukat támogassák, és aztán egy egész félévet könyvek és rendes kaja nélkül húzták le, mert nekik az otthoniakat kellett etetni. Voltak persze olyan diákok is, akiknek nagyszerű szüleik voltak, akiket támogató család vett körül, akik semmit nem tudtak a szegénységről, akik kellőképpen felkészültek a főiskolára, vagy kellőképpen felkészültek arra, hogy fejlődni és változtatni

tudjanak, ha ez kellett az akadályok sikeres leküzdéséhez. Ezek a hallgatók voltak a kivételek. Gyakran gondolkodom Chimamanda Adichie történetére, amit a *TED Talk*-ban mesélt el, de időnként ennél sokkal egyszerűbb történetekkel találkozva is megszakadt a szívem.

Az utolsó ott töltött évem végén, a magánéleti viharok hatására is, teljesen ki voltam égve. Nem volt már semmi, amit adhattam volna. A hallgatók rám se bagóztak, és én se rájuk. Erre nem vagyok büszke, de tényleg elég sok minden szakadt akkoriban rám. Legalábbis ezzel nyugtatom a lelkiismeretem. A hallgatók már el sem jöttek az összejövetelekre, tessék-lássék vettek csak részt a klubeseményeken, elvesztették a fonalat, és már nem volt energiám szúrós szemmel nézni rájuk, kiabálni, nyomást gyakorolni, noszogatni, motiválni. Ha négy év alatt semmit sem tanultak, akkor elbuktam, és az utolsó hónapokban már semmit sem tehettem, hogy ezt helyrehozzam. Főiskolai hallgatók voltak, felnőtt emberek, persze, de ez nekem akkor is frusztráló volt. Amikor véget ért az utolsó félév, minek tagadjam, megkönnyebbültem. Hiányoztak ugyan a diákok, mert az is igaz, hogy irtó sok örömet szereztek: okosak, viccesek, bájosak, kicsit lököttek, de klassz srácok voltak. De nekem mindenképp szünetet kellett tartanom, egy nagyon-nagyon hosszú szünetet.

A nő, aki felvett, azelőtt körülbelül húsz évig dolgozott fekete diákokkal. Amikor nyugdíjba ment, annyira ki volt facsarva, hogy nem is volt képes róluk frusztráció nélkül beszélni, mivel a diákok semmilyen hajlandóságot nem mutattak a változásra, nem hittek benne, hogy létezik egy másik, egy jobbik út. Lesújtó volt számára az iskolavezetés harmatgyenge próbálkozása, hogy legyen valami változás.

Az ő kiégését is meg tudom érteni. Nekem négy év is elég volt, hogy eljussak ideig. És mégis. Volt a végén egy bankett, ahol a hallgatók megleptek. Egy kis oklevelet kaptam tőlük, és felolvastak egy gyönyörű szöveget, miszerint én voltam a tisztesség és a jóindulat mintaképe. Megköszönték, hogy felismertem bennük a tehetséget és az erőt. Megköszönték, hogy akkor is kiálltam mellettük, amikor nem volt igazuk, hogy a családot jelentettem nekik, ami pontosan leírja a kapcsolatunk lényegét: összetett, de feltétel nélküli. Mondtak még más csodálatosan hízelgő dolgokat. De igazából nem is kellett volna mondaniuk egy szót sem. Azzal az érzéssel hagytam el a főiskolát, hogy sikerült hatnom rájuk, megérintenem őket, a bizalmukba férköznöm. Nyilvánvalóan ők is hatással voltak rám, nekik köszönhetően érezhettem, hogy valami fontos ügy része vagyok, holott éppen az én munkám volt éreztetni, elhithetni velük, hogy valami fontosnak a részei.

Amióta a tanári kar tagja lettem, nem kerestem fel a fekete diákok egyesületét, még próbálom összeszedni magam ehhez. Még mindig bűnösnek érzem magam ugyanis amiatt, hogy egykor ímmel-ámmal cselekedtem. Érzem a felelősségem. Gyenge és ostoba voltam.

Az első évben volt egy fekete diák az osztályomban, aki úgy érezte, azért pikkelek rá, mert fekete. Valaki azt mondta, ez gyakran megesik a fekete tanárokkal. Nyilván nem pikkeltem rá. Először is nincs is időm ilyesmire. Továbbá minden diákomtól kiváló munkát várok el, kivétel nélkül. Ennek a srácnak korábban tökéletes átlaga volt, és nem hitte el, hogy nem kap tőlem is simán ötöst. Értetlenkedve fogadta, hogy szerintem nem érdemeli meg a kiváltságokat csak azért, mert korábban jó tanuló volt. Én meg az

ő önteltségét fogadtam értetlenkedve. Rájöttem, hogy hatást akart gyakorolni rám azzal, hogy ő „más”, hogy ő eleve jó tanuló, mintha nekem a korábbi teljesítménye alapján kellene osztályoznom őt, nem pedig az alapján, amit az órámon produkál. Egyszer azt találta mondani nekem, hogy „Én nem olyan vagyok, mint a többi feka a campuson”. Azt válaszoltam, jobban tenné, ha elgondolkodna a hozzáállásán, és vigyázna a szájára. Volt néhány nagyon feszült beszélgetésünk, az egyik esetben ráadásul a főnököm, anélkül, hogy tudtam volna róla, végig készenlétben állt a folyosó végén, hogy leszerelje a fiút, ha lármázni kezd. Az egész félévem ráment, hogy kezelni tudjam ezt az ügyet. Végül is rájöttem, hogy csak nem akart ő is olyan diáknak tűnni, akik beiratkoznak ugyan, de nem tudnak eleget ahhoz, hogy le is vizsgálózzanak, vagy csak nem elég szorgalmasak hozzá. Ő azért bizonygatta a különbözőségét, hogy ezzel megtarthassa a tökéletes átlagát. Ez a diák lediplomázott, de fogalmam sincs, most hol lehet. Csak remélem, hogy nem fogja az egész életét a jó hírnevét hangoztatva piszkos alkuk kiharcolásával tölteni.

Keményen dolgozom. Önként vállalom pluszmunkákat. Ha valamire azt mondom, hogy meg fogom csinálni, akkor azt megpróbálom határidőre befejezni. Próbálom jól végezni a munkámat. Kihívásokat fogalmazok meg magamnak, aztán még tovább feszegetem a határait. A munkahelyemen is dolgozom, otthon is dolgozom. Tanulmányozom a tanári értékeléseimet, tanulok a hibáimból, hogy a következő alkalommal már helyesen cselekedjek. Ülök a kollégáimmal, és arra gondolok: *Kérlek, kedveljete!* *Kérlek, kedveljete!* *Kérlek, kedveljete!* *Kérlek, tiszteljete!*

Legalább ne utáljatok! Az emberek gyakran félreértenek, félreértik az indítékaimat. A stressz állandó és fojtogató. Azt mondom mindenkinek, hogy munkamániás vagyok, és ez talán így is van. De simán lehet, hogy csak próbálom elhithetni, ahogyan az a bizonyos diákom is tette, hogy én mennyire más vagyok.

A doktori képzés alatt egyszer kihallatszott, hogy egy osztálytársam rólam beszél a teremben. Nem tudta, hogy épp az ajtó túloldalán haladok el. Rólam pletykált az osztálytársaink egy csoportjának, és épp azt bizonygatta, hogy én egy pozitívan diszkriminált diák vagyok. Siettem az irodámba, próbáltam a sírást magamban tartani egészen addig, amíg újra egyedül nem lehettem. Nem akartam az a lány lenni, aki nekiáll bögni a folyosón. De amint átléptem a küszöböt, zokogni kezdtem, mivel mindig is az volt a legnagyobb félelmem, hogy nem vagyok elég jó, és hogy ezt mindenki tudja. Racionálisan gondolkodva tudtam ugyan, hogy ez abszurd, de pokolian fáj hallani, ahogyan ő és talán a többiek is rólam beszélnek. Nem volt senki, akivel megoszthattam volna, amit hallottam, mert én voltam az egyetlen színes bőrű hallgató a programban. Senki más nem értette volna meg. Persze voltak barátaim, jó barátok is, akik sajnálkoztak volna rajta, de *megérteni* nem tudtak volna, én pedig sosem bízom olyanban, aki nem ugyanabban a cipőben jár, mint én.

Többé nem menőztem a lógással és a lazálással. Megháromszoroztam a projektjeim számát. Legtöbbször kitűnő voltam, és csak néhányszor nem ugrottam meg a szintet. Biztosra mentem, jó jegyeket akartam. Biztos akartam lenni abban is, hogy a szigorlataim jól fognak sikerülni. Konferenciákra jelentkeztem, elfogadták. Publikáltam.

Terveztem egy nagyon ambiciózus, a disszertációhoz kapcsolódó kutatói projektet, amibe majdnem belehaltam. Nem számított, mit csináltam, mit értem el, egyre csak annak a rólam pletykáló lánynak a szavai csengtek a fülemben, aki a töredékét sem teljesítette annak, amit én, mégis azt mondogatta a társaimnak, hogy én vagyok a kivételezett, én nem érdemlem meg, hogy részt vegyek a programban. Ezek a társaim, ami azt illeti, nem keltek a védelmemre. Nem szálltak vitába. Ez is fájt. A lány szavai éjjeleken át ébren tartottak. Még mindig tisztán hallom a magabiztos hangját. A munkahelyemen ma egyfolytában amiatt szorongok, hogy a kollégáim talán azt gondolják, engem *csak a pozitív diszkrimináció miatt alkalmaznak*. Kétkedem abban is, megérdemlem-e, hogy itt legyek. Aggódok, vajon elég-e az, amit teszek. Van egy PhD-m, amiért rohadtul megdolgoztam, mégis azon parázom, hogy nem vagyok elég jó. Ez örület, észszerűtlen és kimerítő. Kibírhatatlanul nyomasztó.

Tudom, hogy ennek az egésznek semmi értelme, de számomra az itt elmondottak összefüggnek.

Az írással töröm magamnak az utat oda, ahol végre önmagam lehetek, de közben a legváratlanabb helyeken találok rá az embereimre: Kaliforniában, Chicagóban, Észak-Michiganben és más olyan helyeken, amelyek rajta sincsenek a térképeken. Az írás áthidal egy csomó különbséget. A kedvesség is sok különbséget áthidal, akárcsak a *Tuti Gimi*, a *Lost (Eltűntek)*, a csodálatos könyvek vagy a horrorfilmek szeretete. Vannak olyan időszakok, amikor azt kívánom, hogy egyszerű legyen megtalálni egy közösséget, elég legyen csak beütni néhány személyes adatot, és hagyni, hogy az algoritmus megmutassa, hová tartozom.

És aztán rájövök, hogy épp ez az, amit az internet és különösen a közösségi média számtalanszor megtett már: felkínált nekem egy-egy közösséget.

Ennek a fényében viszont egyáltalán nem vágyom efféle algoritmusokra.

Az algoritmus ugyanis egy olyan eljárás, ami véges számú lépésben old meg problémákat. Azért jött létre, hogy az ember számára már átláthatatlan összefüggéseket szabályok közé szorítsa.

De erre nekem nincs szükségem. Neumann János azt mondta: „Az emberek csak azért gondolják, hogy a matematika nehéz, mert még nem döbrentek rá, hogy az élet maga milyen bonyolult.” Lehet, hogy a matematika tényleg nagyon egyszerű, de az biztos, hogy az egyes életutak, sorsok és egyes kultúrák felfoghatatlanul bonyolultak. Még egy egyszerű esszét, egy könyvet, egy tévéműsort vagy filmet sem tudunk teljesen megérteni.

Íróként és tanárként, fekete nőként és rossz feminis-
taként egészen addig fogok foglalkozni ezekkel a problémákkal, amíg azt nem érzem, hogy már meg tudom érteni őket, mert nem annyira összetettek, hogy számomra teljesen átláthatatlanok, befogadhatatlanok lennének.